

De Gentechvrije Burgers

Lelystad, 23 januari 2014.

Staatssecretaris van IenM

T.a.v. RIVM/VSP/Bureau GGO

Postbus 1

3720 BA Bilthoven

Geachte staatssecretaris, geachte mevrouw Mansveld,

Betreft open brief en zienswijze op GGO IM-L 12-003

Wij sturen u een zienswijze en open brief vanwege:

Een vergunningaanvraag Gemeentemuseum Den Haag

Op 13 december 2012 heeft het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (hierna: IenM) van het Gemeentemuseum Den Haag te Den Haag een vergunningaanvraag op grond van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen milieubeheer (hierna: Besluit ggo) ontvangen voor introductie in het milieu van genetisch gemodificeerde organismen. De aanvraag is geregistreerd met het kenmerk GGO IM-L 12-003.

De aanvraag heeft betrekking op een tentoonstelling van genetisch gemodificeerde cyanobacteriën (Synechococcus PCC 7002) en genetisch gemodificeerde zandraket planten (Arabidopsis thaliana) in een gesloten systeem. De tentoonstelling was voorgenomen plaats te vinden in de gemeente Den Haag vanaf 15 maart 2013 tot en met 1 september 2013.

Ten eerste

Wat was nu eigenlijk het doel van dit deel van de expositie “Ja Natuurlijk”?

We lezen:

Keuze voor Adam Zaretsky:

In de projecten van Adam Zaretsky wordt er geen onderscheid gemaakt tussen natuur, cultuur en technologische innovatie. In plaats daarvan staan ze radicaal open voor allerlei nieuwe relaties. Wij kunnen ons helemaal vinden in Zaretsky's open en inclusieve kijk op de natuur, de mens en wat ontwikkelingen in de life sciences hiervoor kunnen betekenen.

Zoals wordt uiteengezet in het concept van Ja Natuurlijk zijn wij niet voor natuur en dus tegen techniek, maar willen we de bezoeker juist laten zien hoe innovatie kan helpen bij het creëren van een meer duurzame samenleving. Het BiosolarCells project waar Adam Zaretsky als kunstenaar bij betrokken is en waar het Errorarium ook uit is voortgekomen, is exemplarisch voor deze inzet van technologie.

Adam Zaretsky is geen kunstenaar die alleen maar 'praat over', directe participatie (van hem en het publiek) met de life sciences is kernwaarde van zijn projecten. Zijn motto is niet voor niets 'Get your hands wet'. Deze

nadruk op participatie zien wij als een van zijn grootste kwaliteiten. Vandaar dat wij met hem, Per Staugaard en David Louwrier het traject zijn gestart om ervoor te kunnen zorgen dat er daadwerkelijk genetisch gemodificeerde organismen in de tentoonstelling te zien kunnen zijn. Op die manier willen we het publiek op een interactieve manier kennis laten maken met nieuwe technieken en organismen van de toekomst. Ons doel is om het traject van de vergunningaanvraag deel te laten zijn van het project. Hierdoor kunnen we de bezoekers informeren over deze nieuwe ontwikkelingen, hun mogelijkheden en daardoor het beeld van GMO's nuanceren.

Uit: "Ja Natuurlijk, hoe kunst de wereld redt". Aanvullende informatie vanwege vergunningaanvraag.

Men wil dus d.m.v. een expositie, waarbij het argeloze publiek zeebravis embryo's met reeds geïnjecteerde genticbacteriën van algen en gentic zandraketplanten d.m.v. licht en geluid kan beïnvloeden en zo, *het beeld van GMO's nuanceren*". **Hier uit blijkt het echte doel: de tentoonstellingmakers willen gentic promoten.**

Doch, bij ontsnapping van het GGO, door een ongeluk o.i.d., genereert het genetisch gemanipuleerde organisme tenslotte een genetisch gemodificeerd organisme, zoals dit met de genetische gemanipuleerde pollen in de honing ook is gebeurd. Ook mét een vergunning.

De kunstenaar, *Adam Zaretsky*, heeft al in 2012 een *Errorarium* opgesteld in de Hortus Botanicus in Leiden* en één die te vinden was op LLowlab,** het laboratorumeiland van het Lowlands muziekfestival in Biddinghuizen, **waar het werd gevuld met zebraavis embryo's die na aanmoediging door begeleiders door argeloze bezoekers met algen werden geïnjecteerd.**

Nadat zij een aantal dagen oud waren, werden de zebraavis embryo's afgevoerd, omdat het experiment anders onder de wet op de dierproeven zou vallen.

Dit laatste geldt ook voor de zebraavis embryo's bij deze expositie. Alleen deze embryo's zouden na het afvoeren, gedood worden. Dit op zich vinden we al onethisch, laat staan het genetisch manipuleren van de bacteriën en de zandraket planten op zich, die in het Gemeentemuseum te zien zouden zijn. Een onethisch speeltje voor kunstenaars en wetenschappers.

De genetisch gemodificeerde bacteriën worden in doorzichtige niet genetisch gemodificeerde vissenembryo's Danio rerio (zebravis) geïnjecteerd, die het door de bacteriën geproduceerde lactaat als voedingsbron kunnen gebruiken. Ontwerpbeschikking.

De embryo's worden iedere week vervangen. Ontwerpbeschikking.

Alle af te voeren afval dat GGO materiaal bevat wordt via de afvalstroom van het Gorleaus laboratorium, of een andere instantie die vergelijkbare materialen onder ingeperkt gebruik hanteert, afgevoerd, volgens de daar geldende procedures.

Aanvraagformulier: tentoonstelling van ggo's October 2012

We citeren hierbij Dr.Mae-Wan Ho: *'De notie van een isoleerbaar en stabiel gen dat gepatenteerd kan worden omwille van alle wonderbaarlijke dingen die het kan doen, kwam in de geest van de [onderzoekers op genetisch gebied van ca 1975 tot ca 1985] gewoon niet op. En als het al zou zijn opgekomen dan zouden ze erkend hebben wat het werkelijk was: de grootste reductionistische mythe, die flagrant in strijd is met alle wetenschappelijke onderzoeksgegevens.'* (Zie A, blz. 6)

Waar blijft het debat met wetenschappers van universiteiten, die deze gentic ontwikkelingen toejuichen? Waar zijn ze bang voor?

Tweede citaat, dit maal van prof. David Suzuki:

I am shocked at how little my colleagues in genetics pay attention to history. They actually forget how ignorant we are—that although we have achieved incredible manipulative powers, we know next to nothing about the real world in which those manipulations will reverberate.

<http://www.americanscientist.org/bookshelf/pub/david-suzuki> (Zie B, blz. 6)

**U heeft de procedure m.b.t. GGO IM-L 12-003 afgehandeld zoals het behoort.
Ten tweede**

De goedkeuring van de COGEM mag geen aanleiding zijn deze expositie in de toekomst alsnog te houden. Vanwege de volgende aangenomen ontwerp-resolutie door het Europese Parlement.

Wij citeren:

*Algemene situatie ten aanzien van ggo's in de EU
Fragmente uit ondergenoemde ontwerp-resolutie.*

T. overwegende dat zowel de Raad³ als het Europees Parlement⁴ erkennen dat er een striktere beoordeling van de langtermijneffecten van ggo's nodig is en dat er onafhankelijk onderzoek moet worden verricht naar de potentiële risico's die verbonden zijn aan het doelbewust introduceren in het milieu of het in de handel brengen van ggo's, waarbij onafhankelijke onderzoekers toegang moeten krijgen tot alle relevante gegevens;

4. verzoekt de Commissie geen voorstellen meer in te dienen voor het verlenen van vergunningen voor om het eender welk nieuw ggo-ras zolang de risicobeoordelingsmethoden niet aanzienlijk zijn verbeterd;

5. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad, de Commissie en de regeringen en parlementen van de lidstaten.

*Blz. 5/6 van de *AANGENOMEN ONTWERPRESOLUTIE
ingediend overeenkomstig artikel 88, leden 2 en 3, van het Reglement
over het voorstel voor een besluit van de Raad betreffende het in de handel
brengen voor de teelt, overeenkomstig Richtlijn 2001/18/EG van het Europees
Parlement en de Raad, van een maïsproduct (Zea mays L., lijn 1507), genetisch
gemodificeerd met het oog op resistentie tegen bepaalde schadelijke
schubvleugelige insecten. (2013/2974(RSP))*

Commissie milieubeheer, volksgezondheid en voedselveiligheid Rapporteur: Matthias Grootte

* <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+B7-2014-0007+0+DOC+PDF+V0//NL>

3 Conclusies van de Raad van ministers van Milieubeheer van 4 december 2008.

4 Standpunt in eerste lezing vastgesteld op 5 juli 2011 met het oog op de aanneming van Verordening (EU) nr.../2011 van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 2001/18/EG wat betreft de mogelijkheid voor de lidstaten om de teelt van ggo's op hun grondgebied te beperken of te verbieden, PB C 33 E van 5.2.2013, blz. 351.

Ik, woordvoester van de Gentechvrije Burgers, Europees Consumentenplatform, (The European GMO-free Citizens, www.gentechvrij.nl/thegmofreecitizens.html) doe namens Wieteke van Dort en al mijn andere aangesloten leden en de ondersteunende stichtingen zoals Stichting Ekopark, Stichting Natuurwetmoeders en Stichting VoMiGEN (zie C, blz. 6) een beroep op u, ook in de toekomst geen vergunning te verlenen voor welke kunstexpositie met GGO's dan ook, die in strijd is met de bovenstaande aangenomen ontwerp-resolutie*** van het Europese Parlement van 16 januari 2014. En die in strijd is met het recht op de integriteit van het lichaam, artikel 17 BuPo, indien het GGO ontsnapt. Zie ook onze open e-mail uit 2013 aan de organisatoren van de expositie "JA-Natuurlijk" als bijlage.****

Hoogachtend,

Miep Bos, woordvoester van de Gentechvrije Burgers, Europees Consumentenplatform, (The European GMO-free Citizens), www.gentechvrij.nl/thegmofreecitizens.html)
Donaustraaf 170
8226 LC Lelystad

miep@gentechvrij.nl

CC Media

Ook te vinden op <http://www.gentechvrij.nl/denhaag.html>

Bijlagen:

* en ** *Vanaf vandaag tot medio september 2012 staat er in de Wintertuin van de Hortus botanicus Leiden een arcade speelkast van kunstenaar Adam Zaretsky: het Errorarium. Deze is gemaakt in het kader van Studiolab Utopian Practices. In het Errorarium wordt de modelplant voor DNA-onderzoek gekweekt: de Zandraket (Arabidopsis thaliana).*

In de Zandraket in het Errorarium zijn door mutatie zoveel verschillende nieuwe eigenschappen tot expressie gebracht dat de plant een commentaar vormt op reductionisme als kennisproductie. Verschillende selecties van deze soort kunnen bovendien door bezoekers met licht en geluid worden gestimuleerd om hun bladgroen te laten werken. Het Errorarium was afgelopen weekend ook te vinden op LLowlab, het laboratoriumeiland van het Lowlands muziekfestival in Biddinghuizen, waar het werd gevuld met zebraavis embryo's die door bezoekers met algen werden geïnjecteerd.

<http://waag.org/nl/event/opening-errorarium-hortus-botanicus-leiden>

<http://www.youtube.com/watch?v=jbJqzTz-XD4>

<http://www.youtube.com/watch?v=2x2kZnlcC0o>

*** <http://www.votewatch.eu/en/motion-for-a-resolution-pursuant-to-rule-88-2-and-3-of-the-rules-of-procedure-on-the-proposal-for-a-.html>

Bijlage open email van augustus 2013

****Open Email naar newsletter@ja-natuurlijk.com

L.S.,

Open Brief / Open Letter

RE: Genetische modificatie zebravissen op 25 augustus/ Genetic modification of zebra fish on August 25th

In uw nieuwsbrief lees ik het volgende fragment : *De ministeries van Milieu en Infrastructuur en van Economische Zaken durfden zich niet te wagen aan een uitspraak over het wel of niet toelaten van een publieke ontmoeting met deze voor ons overleven wellicht cruciale organismen.*

Dit is pertinent onjuist. De vergunning is gewoonweg niet verleend. Als de aanvraag gehonoreerd was, zou die in de kranten hebben gestaan, zodat de burgers hierop hun zienswijze kenbaar zouden kunnen maken. En dat is verplicht gesteld door de EU. Graag lees ik feiten bij u, geen verzinsels! De aanvragen waar wel een vergunning voor is verleend, zijn ook terug te lezen op: <http://bggo.rivm.nl/Paginas/vdb-ddz.htm> U zet de ministeries hierbij in een kwaad daglicht, terwijl zij gewoon de wet hebben uitgevoerd.

In your newsletter I read the following quote:

Neither the Ministry of the Environment and Infrastructure nor the Ministry of Economic Affairs dares to take a position on the permissibility of the public meeting these organisms. Organism that could very well be crucial to our survival.

This is not true at all. They just couldn't give permission, otherwise the application could have been mentioned in the newspapers, so citizens could have had their say. And that is mandatory, and a law in the EU ! Please give us facts not fiction. The applications that did get a permit are published at <http://bggo.rivm.nl/Paginas/vdb-ddz.htm> < <http://bggo.rivm.nl/Paginas/vdb-ddz.htm> > You have brought the ministries into disrepute, they only followed the law.

Vriendelijke groet, regards,

Miep Bos, woordvoester/spokeswoman of/ van de Gentechvrije Burgers, Europees Consumentenplatform. (The European GMO-free Citizens).
Lelystad
www.miepbos.nl
<http://www.gentechvrij.nl/nietnatuurlijk.html>

CC Media

From: Ja Natuurlijk | Yes Naturally < Ja Natuurlijk >

Sent: Saturday, August 17, 2013 2:45 PM

To: Miep Bos

Subject: Nieuwsbrief #11 Ja Natuurlijk | Yes Naturally

Fragmenten A, B en C:

An interview with (emeritus Prof.) David Suzuki, by Frank Diller.

Renowned geneticist and broadcaster David Suzuki is a one-man environmental movement. But the author of more than 30 books, host of the Canadian TV series The Nature of Things, weekly syndicated columnist and founder and chair of his own environmental organization (www.davidsuzuki.org) knows that one person can do only so much. Fragment: As a geneticist, how would you approach the development of genetically modified foods?

A. I am shocked at how little my colleagues in genetics pay attention to history. They actually forget how ignorant we are—that although we have achieved incredible manipulative powers, we know next to nothing about the real world in which those manipulations will reverberate.

<http://www.americanscientist.org/bookshelf/pub/david-suzuki>

B. Dr. Mae-Wan Ho: 'De notie van een isoleerbaar en stabiel gen dat gepatenteerd kan worden omwille van alle wonderbaarlijke dingen die het kan doen, kwam in de geest van de [onderzoekers op genetisch gebied van ca 1975 tot ca 1985] gewoon niet op. En als het al zou zijn opgekomen dan zouden ze erkend hebben wat het werkelijk was: de grootste reductionistische mythe, die flagrant in strijd is met alle wetenschappelijke onderzoeksgegevens.'

<http://www.gentechvrij.nl/plaatjesgen/infogentechvrijeburgersnr114.pdf>

<http://www.i-sis.org.uk/index.php>

C. Hoe kunnen we deze horror stoppen?

De zienswijze toont aan dat we terug moeten naar een consensusdemocratie. Daarbij komen op een natuurlijke wijze alle argumenten, alle feiten, alle cijfers en alle verwachtingen, voordat er besluiten worden genomen, op tafel. In essentie is dit het idee van de algemene wil van de rede om het algemeen belang te kunnen dienen (La Volonté Générale. Artikel 6, Mensenrechten 1789) Zo functioneerde dit, (volgens R.A.Verlinden/VoMiGEN, als voormalig lid van de Raad van Advies, namens de Vereniging van natuurvoedingswinkels (VWN) bij de controleorganisatie SKAL) tot en met 1 januari 2002 bij het privaatkeurmerk EKO t.b.v. de criteria van biologisch landbouw, biologische producten en logistiek. <http://www.vomigen.eu>